

RÖVID KÖZLEMÉNYEK. — KURZE MITTEILUNGEN.

TERMÉSZETVÉDELMI FELADATAINK A GEOLOGIA TERÉN.

Irta: NOSZKY JENŐ dr.

UNSERE NATURSCHUTZ-AUFGABEN IM GEBIET DER
GEOLOGIE.

Von: E. NOSZKY.

KAÁN KÁROLYNAK nemrégiben megjelent nagy műve,¹ mely e téren hosszú évtizedekre visszamenő irodalmi és szervező munkásságának betetőzése, immár a nemzet köztudatába is belevitte a természetvédelem nagy kérdéseit; megtörvén vele a közöny jegét. Ebben a munkájában az általános szempontokon: t. i. a kérdés histórikumán, fejlődésén, eredményein s a mi törekvéseinken kívül a speciális területekre, tehát a tényleges praktikus megoldásokra is kiterjeszkedik. A részleteknél elsősorban természetesen a táj szépségének megóvására gondol, szemben az embernek gondatlanságból, vagy ami még gvakoribb: elvakúlt, kíméletlen profitéhségből eredő pusztításaival. Azután mint vérbeli erdész az erdőt, a fákat veszi különös gondjába. De nem feledkezik meg a többi ágazatokról sem, nevezetesen a biológiai és geológiai tárgykörökbe tartozó nagy érdekekről.

Így a bennünket érdeklő geológiai tárgykörnek is, az idevágó irodalom alapos számbavételével, hathatós propagandát csinált. Szám szerint 3 objektumot vett részletesebb tárgyalás alá: t. i. a *tihanyi geysireket*, *Ipolytarnóc* föld- és ősélettörténeti emlékeit és a *Badacsonyt*, mely utóbbi mint tájjelem is számbajön; de kifejti, hogy már a két évtized előtti, első nagyobb hivatalos akciójánál, DARÁNYI megértő minisztersége alatt — a többi közt — 124 geológiaiul fontosabb helynek, ill. objektumnak megvédelmezését kérték az akkoriban még boldog, integer hazánkban, szétküldött és visszaérkezett kérdőívek alapján. Keserű sorsunk azóta, határaink szörnyű megeseonkításával, éppen a geológiai terezenumon ragadott el a legtöbbit, miért is kétszeresen kötelességünk, legalább a megmaradt földdarabunkon megmenteni, megőrizni mindent, amit csak lehet, hogy majd a nagy számonkérés idején ne kelljen szégyenkezniük sáfárkodásunkért a Világ és Nemzetünk ítélőszéke előtt.

Az egyes természettudományi ágazatoknak nem közismert,

¹ Természetvédelem és a természeti emlékek. (Budapest, 1931. Révai kiadás).

de magára a tudományra mégis életbevágó fontosságú, különleges objektumokra nézve kiváló szerzőnk azt írja, hogy ezek megvédelmezésére, megmentésére maguknak a szakembereknek kell részletesen kidolgozott és megokolt előterjesztéseket tenniök, hogy a törvényalkotás, ill. végrehajtás során ezek a fontos kérdések ki ne kerüljék a döntő tényezők figyelmét. Ebben nagyon igaza van. Az intéző körök jórésze igen kevésbé ismeri a természettudományok igazi lényegét, tehát azok követelményeit is. A törvények általánosságban, nagy vonásokban intézkednek; még a „Végrehajtási Utasítások” se igen érintik a tényleges szakszerűségeket és nem térnek ki a finomabb részletekre, melyek pedig a tudomány szempontjából igazán fontosak. Magunknak kell tehát jó előre tisztáznunk, előkészítenünk és az illetékes fórumoknál később is figyelemmel kísérnünk és szorgalmaznunk ezeket. Különben megeshetik az is, hogy a meg nem értés, vagy félreértés még a mainál is rosszabb helyzetet teremti.

Meg kell jegyezmem itt, hogy már vannak e téren is bizonyos törvényes rendelkezések és fórumok. Így a régebbieken kívül, az 1929. évi XI. t.-c.-nek 18—28-ig terjedő szakaszai *expressis verbis* rendelkeznek a geológiai és őslénytani emlékek felkutatására szolgáló ásatásokról és gyűjtésekről is. Ezeket ugyanis a törvény a régészeti, antropológiai ásatásokkal stb. együtt a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium hatásköre alá tartozó Orsz. Gyűjtemény Egyetemi Tanács, ill. szakszerveinek felügyelete alá helyezi. A törvény ellenőrzési és az országos nagy közgyűjtemények részére elővételi jogot biztosít. Az ellenőrzés alól kibújók, a közgyűjtemények részére át nem engedők, a külföldre való elidegenítési tilalmat áthágók ellen szigorú szankciókat tartalmaz.

E testületek azonban a természettudományok mai, erős differenciáltsága miatt semmiképen nem nélkülözhetik a fent érintett, szakszerű tárgyi előkészítést, ill. speciális tárgyi adatokat, amelyeket e kérdésekkel behatóbban foglalkozóknak, — saját érdeklükben is — kötelességük részükre megadni.

Egyszóval az idevágó anyag összegyűjtésének, a viszonyok helyszínén való megismerésének és a tényleges lehetőségek mérlegelésének nagy és alapvető munkájából mindnyájunknak ki kell venni részünket, akiknek alkalmunk van odakünn a természetben látni, megfigyelni, dolgozni. Természetesen e munkában nemcsak szorosabban vett tag- ill. kartársainkra kell számítanunk, hanem minden igaz magyar emberre, aki a természetet szereti.

Teendőink e téren kettős irányúak. Az egyik a népszerűsítő, propagáló munka a nemzet összesége előtt. Ebből is ki kell vennie a részét mindenkinek, akinek csak alkalma nyílik rá. Azonkívül kötelességünk tárgyi szempontból szigorúan ellenőrizni a nem szakember népszerűsítőket, hogy téves fogalmak terjesztésével az igazi célnak éppen az ellenkezője ne éressék el. A másik, a tényleges tudományos nézőpont, amelyen nemcsak az előrehaladás, hanem az igazi népszerűsítés is alapszik. A természetvédelem terén tehát elsősorban az utóbbira, vagyis az idevágó objektumoknak összegyűjtésére és pontos számontartására van szükségünk.

A mi, igazi tudományos érdekeink nem merülhetnek ki egy pár lelőhelynek, vagy sziklaalakulatnak rezervátummá való nyilvánításában. Megjegyzendő, hogy számos esetben erre is szükség van, mert ha ilyenre lett volna törvény, akkor a Kisalföldből kiemelkedő két nagy dunántúli bazalthegyünk, a költők megénekelte *Ság* és *Somlyó* helyén nem tátonganának ma rút ürességek. A salgótarjáni *Pécskő* gigászi falat alkotó kőszála is állna s a recski hegynek impozáns *Kőgombája* se volna oly kegyetlenül megtépázva.

Azért még nincs szükség mindennek sablonos, amerikai módszerrel tilos területté való nyilvánítására, mert ennek keresztülvitele nálunk, mint sűrűbben lakott országban, elég sok nehézséggel és fölösleges költséggel járna. Azonkívül részint az ú. n. szerzett jogok, részint tényleges vitális érdekek sérelmét is jelenthetné ez, még pedig nem egyszer szükség nélkül. Az is lehetséges volna, hogy az ilyen „summás eljárás” éppen a tudományos kutatást nehezítené meg.

Számos, a laikus előtt talán kicsinek látszó, de a szakemberre nézve mindennél fontosabb tényezővel kell itt számolni, hogy az igazi természetvédelem, ill. természeti emlékvédelem keresztülvihető legyen. A mondottak igazolására néhány, pozitív példát óhajtok itt felhozni, bizonyítékul, hogy az egyszerű sematizálás mennyire nem elegendő e téren és hogy mennyire szükséges az egyéni eljárás a különböző tényezők és viszonyok reális mérlegelésében és elbírálásában.

Nézzük a köztudatba már átment objektumokból az *ipolytarnóci* emlékek esetét. Ezt a lábnyomos homokkövet nem mentette volna meg a védett területté való nyilvánítás. Sőt még az se, hogy valami védő falat emeltünk volna föléje. Hisz a mellette fekvő ősfenyőtörzs a védőboltozat ellenére is már jóformán teljesen elpusztult. A félreeső, elhagyott helyen ugyan ki és hogyan bírta volna őrizni ezeket a nagyfontosságú őseletemlékeket, mikor itt az eróziós, vadvízes árok fenekén a víz, a fagy, a mállás néhány év alatt feltétlenül elpusztítanak mindent, ami napfényre kerül belőle. Az igazi természetvédelmet akkor a Földtani Intézet csinálta meg azzal, hogy a homokkő-táblákat felszedette, Budapestre szállíttatta és folyosóin felállíttatta. Ezzel a nemzet és tudomány nagy nyilvánossága számára könnyen hozzáférhetővé tette. Ellenben így, s azáltal is, hogy másolatát ABEL Bécsben a *Paleobiologische Lehrsammlung* jában is kiállította — talán mi magyarok is fel fogunk figyelni reá!

A még ott maradt részekkel, melyekből 1928-ban pár m²-nyit feltártunk s amelyeket azóta — állítólag — meggondolatlan emberi kezek megrongáltak, sem lehet egyebet tenni, mint felszedni és a Nemzeti Múzeumban, jelentőségéhez méltó keretben, elhelyezni. Hasonlóképen kell cselekedni Ipolytarnóc másik, nemkevésbé jelentős föld- és élettörténeti dokumentumával, a *Botos-árok* riolittufájában levő Aquitánien-flórával, melyet nemcsak az atmoszferiliák, hanem a meredek, vadvízes árkokon lerohanó áradatok is rongálnak. A *Botos-árok*ban levő cápa fogas stb. faunát,

